

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

โลกประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนั้นการที่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติจึงเป็นเรื่องที่ยาก จะเห็นได้จากการเกิดปัญหาการละเมิดสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกันของประชากรโลกตลอดเวลา ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายต่าง ๆ มากมาย โดยในระดับจุลภาคอาจได้แก่ ความเสียหายทางร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ส่วนในระดับมหภาคอาจส่งผลให้เกิดการสู้รบจนเกิดเป็นสงครามดังที่เกิดขึ้นในสงครามล่าอาณานิคม และสงครามโลกในอดีต จะเห็นได้ว่าความเสียหายและปัญหาที่กล่าวมานั้นล้วนเป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน

องค์การสหประชาชาติเริ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากสงครามครั้งดังกล่าวสร้างความเสียหายทั้งชีวิต ทรัพย์สิน ตลอดจนส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินของประชาคมโลก *สิทธิมนุษยชน (human rights)* หมายถึง สิทธิของมนุษย์ที่สามารถจัดการเกี่ยวกับการครองตน หรือมีความอิสระในการปกครองตนเอง ตลอดจนสามารถเลือกปฏิบัติตามความเชื่อของตนเองได้อย่างเสรี ซึ่งสิทธิเหล่านี้จะต้องไม่ถูกละเมิดด้วยกฎหมายหรือระเบียบที่ไม่ชอบธรรมรัฐ” (Agnes, 2000: 659) จากการตระหนักในเรื่องของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวส่งผลให้องค์การสหประชาชาติได้มีมติให้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ในการประกาศปฏิญญาสากลนี้มีข้อกำหนดใหญ่ไว้ด้วยกัน 30 ข้อ สารสำคัญบางส่วนของประกาศฉบับนี้ ได้แก่

...มนุษยชาติมีสิทธิได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ อย่างเสมอกัน จะมีการใช้ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เกิดการลิดรอนสิทธิไม่ได้ มีสิทธิในกิจส่วนตัว การสมรส ครอบครัว ทรัพย์สิน เคหสถาน และชื่อเสียงเกียรติยศ มีสิทธิในศาสนา การแสดงความคิดเห็นและแสดงออก มีสิทธิในการได้รับบริการอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง มีสิทธิในการประกอบอาชีพ ค่าตอบแทน การพักผ่อน มีสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเลือกศึกษา และการมีส่วนร่วมในชนบทกรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงการคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรม วรรณกรรม ศิลปะ และนวัตกรรม โดย

จะต้องใช้สิทธิและเสรีภาพตามข้อกำหนดแห่งกฎหมาย และปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม ... (United Nations, 2003a)

นอกจากการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ครอบคลุมสิทธิของประชาคมโลกแล้ว องค์การสหประชาชาติยังได้ประกาศสิทธิของมนุษย์ในอีกหลายกลุ่ม ซึ่งคนพิการก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงการได้รับโอกาสและการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนปกติ โดยได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการขึ้น เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2518 โดยครอบคลุมถึงคนพิการตามความหมาย คือ “ใครก็ตามที่ไม่สามารถปฏิบัติสิ่งที่จำเป็นที่คนปกติ/หรือชีวิตสังคมทั่วไปต้องทำเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมดได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางร่างกายหรือสมอง โดยเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม” ซึ่งใจความสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการมีดังนี้

...คนพิการ มีสิทธิที่จะได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีมาแต่กำเนิด ซึ่งหมายถึงสิทธิที่จะมีชีวิตที่ดีพอสมควรและมีชีวิตสมบูรณ์เท่าที่จะเป็นไปได้ เช่นเดียวกับคนปกติ มีสิทธิมนุษยชนและมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป มีสิทธิที่จะได้รับการฝึกให้เป็นคนพึ่งตนเองให้ได้มาก มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาทางการแพทย์ จิตวิทยา และการรักษาเพื่อให้ทำงานได้ รวมทั้งอวัยวะเทียมและอุปกรณ์เครื่องช่วยต่างๆ มีสิทธิที่จะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และสังคม ด้านการศึกษา ด้านการฝึกอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำ การบริการเกี่ยวกับการจัดหางานทำ และการบริการอื่นๆ ที่จะช่วยให้คนพิการได้พัฒนาความสามารถ ทักษะให้ถึงขีดสุด มีสิทธิที่จะได้รับความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจและสังคม... (United Nations, 2003b)

ในประเทศไทยนั้นได้ตระหนักถึงสิทธิของคนไทยทุกคนซึ่งสอดคล้องกับแนวทางแห่งสิทธิมนุษยชนที่คำนึงถึงความเท่าเทียมกันในสังคม รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2540 นับเป็นกฎหมายแม่บทฉบับแรกของไทยที่ได้ให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลในสังคมทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและชัดเจน อีกทั้งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ ซึ่งมาตราที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคนพิการมีดังนี้ (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2544: 10)

...มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายหรือสุขภาพจะกระทำมิได้

มาตรา 55 บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

และมาตรา 80 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องสงเคราะห์ผู้พิการหรือทุพพลภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้...

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้นอกจากจะจัดข้อจำกัดต่าง ๆ ที่กีดกันการใช้สิทธิของคนพิการแล้ว ยังให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการและพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากการให้สิทธิแก่คนพิการตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดแล้ว ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ยังได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ กล่าวคือ ส่งเสริมการจัดตั้งและการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรคนพิการ ส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยให้บริการทางการแพทย์ บริการด้านการศึกษาทุกระดับ และส่งเสริมให้จัดบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติ ดังนั้นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 ขึ้น ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินงานในปัจจุบัน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549: 2)

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ปี 2534 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทย ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ใน 4 ด้าน คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม นอกจากนี้ที่สำคัญยังเร่งรัดการจดทะเบียนคนพิการให้ทั่วถึงทั่วประเทศ (รุ่งเพชร และ มงคล, 2545) ข้อมูลคนพิการที่เป็นปัจจุบันมากที่สุดเป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2544 พบว่าคนพิการทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 1,100,761 คน หรือร้อยละ 1.7 ของประชากรทั้งหมดทั่วประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกความพิการเป็น 5 ประเภท โดยกลุ่มคนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 46.6) ของจำนวนคนพิการทั้งหมด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนคนพิการจำแนกตามประเภทความพิการ ^{1/}

ประเภทคนพิการ	จำนวน	ร้อยละ
พิการทางการมองเห็น	123,157 คน	11.2
พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย	240,904 คน	21.9
พิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหว	512,989 คน	46.6
พิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้	222,004 คน	20.2
พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม	81,262 คน	7.4
*พิการซ้ำซ้อน (พิการมากกว่าสองลักษณะ)	-79,555 คน	-7.2
รวมทั้งสิ้น	1,100,761 คน	100

^{1/} ในจำนวนทั้งหมด ผู้พิการสามารถตอบลักษณะความพิการได้มากกว่า 1 ลักษณะ จากการสำรวจพบว่าผู้พิการที่พิการซ้ำซ้อน จำนวน 79,555 คน (ร้อยละ 7.2)
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2544)

จากการสำรวจคนพิการครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2544 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดังกล่าวยังพบข้อมูลที่สำคัญว่า ในจำนวนคนพิการทั้งหมดทั่วประเทศ มีคนพิการวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปี จำนวน 664,214 คน ในจำนวนดังกล่าวมีคนพิการที่มีงานทำจำนวน 320,682 คน หรือมีงานทำน้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับสถิติการจัดหางานของกรมประชาสัมพันธ์และกรมการจัดหางานที่พบว่าสิ้นสุดปี พ.ศ. 2543 สามารถจัดหางานให้กับคนพิการทำได้เพียง 8,314 คน เท่านั้น จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบว่ายังมีคนพิการอีกมากกว่าครึ่งหนึ่งที่อยู่ในวัยทำงานแต่ยังไม่มีงานทำ สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอคติของสังคมที่มีต่อสภาพทางร่างกายของผู้พิการทำให้ผู้พิการต้อยโอกาส และขาดความเสมอภาคทางสังคม ดังนั้นคนพิการที่น่าจะพร้อมจะเข้าสู่ระบบงานต้องกลายเป็นภาระของสังคม มีผลทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาการสูญเสียทางเศรษฐกิจเนื่องจากภาระของคนพิการ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ธนาคารโลกรายงานว่าภาระดังกล่าวทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวม(GDP) ของประเทศไทยต้องสูญเสียไปประมาณ 2.4 – 3.4 พันล้านบาทหรือประมาณ 1-1.3 แสนล้านบาทต่อปี (Metts, 2000 อ้างถึงใน สุภรธรรม, 2543: 7)

การให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านต่าง ๆ นั้นเป็นสวัสดิการที่รัฐต้องจัดทำให้ แต่เนื่องจากประเทศมีงบประมาณอย่างจำกัด ดังนั้นภาครัฐและเอกชนจึงมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาคุณภาพคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้เพื่อเป็นการลดภาระทางสังคม การศึกษานับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการสามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างยั่งยืนภายใต้ข้อจำกัดของสภาพความพิการทางด้านร่างกาย รัฐบาลไทยตระหนักดีว่าการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการไทยมี

ความล้มเหลวของการจัดการศึกษาแก่บุคคลทั่วไป จึงได้ประกาศใช้**แผนพัฒนาการศึกษาพิเศษเพื่อคนพิการขึ้นในปี 2537** และได้ประกาศในปี พ.ศ. 2542 เป็นปีการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยมีนโยบายว่า “คนพิการจะต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนตัวและการใช้ชีวิตในสังคม” จากนโยบายดังกล่าวทำให้คนพิการทุกประเภทมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบให้เปล่าจำนวน 12 ปี (อธิปัตย์ และ เสถียร, 2542)

การที่จะพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างแท้จริงนั้น นอกจากการให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานแล้ว การส่งเสริมอาชีพสำหรับคนพิการยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพราะหากคนพิการยังไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้แล้ว ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าคนพิการสามารถพึ่งพิงตนเองได้ และจะยังคงเป็นภาระให้กับสังคมอยู่ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้เห็นความสำคัญดังกล่าวจึงเปิดศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการขึ้น ในปัจจุบันมีศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการทั้งหมด 8 แห่ง สามารถฝึกอบรมคนพิการได้ปีละประมาณ 800 คน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนพิการสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ จากการมีสถานภาพเป็นภาระของสังคมก็จะเปลี่ยนคนพิการให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลในทางบวกต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก การส่งเสริมอาชีพคนพิการเริ่มเป็นรูปธรรมมากขึ้นเมื่อกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมประกาศในปี 2545 เป็นปีส่งเสริมอาชีพคนพิการ และได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ อนุกรรมการส่งเสริมอาชีพคนพิการ มอบหมายให้คณะอนุกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการวางแผนยุทธศาสตร์และนโยบาย จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการ พัฒนา ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนโครงการหรือกิจกรรม พัฒนางานและประชาสัมพันธ์งานด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสและเป็นทางเลือกครั้งสำคัญสำหรับคนพิการไทย ที่จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในฐานะพลเมืองไทยคนหนึ่ง จากนโยบายและแนวคิดของรัฐบาล ต่อปีส่งเสริมอาชีพคนพิการ คณะอนุกรรมการส่งเสริมอาชีพคนพิการ ได้กำหนดภารกิจสำคัญที่จะดำเนินการ เพื่อเตรียมการสู่ “ปีส่งเสริมอาชีพคนพิการ” ดังต่อไปนี้ (กรมประชาสงเคราะห์, 2545: 4)

1. การจัดทำแผนพัฒนาอาชีพคนพิการ ต้องให้สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 9 และนโยบายรัฐบาลในเรื่องอาชีพ เช่น การส่งเสริมอาชีพอิสระคนพิการตามแนวทางหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล การจัดระบบการเตรียมความพร้อมคนพิการในการประกอบอาชีพ การจัดระบบการจัดหางาน การส่งเสริมองค์กรชุมชน องค์กรคนพิการ องค์กรเอกชนในการร่วมจัดโครงการอาชีพเป็นต้น รวมทั้งการประสานให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

2. การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านอาชีพแก่คนพิการ เช่น ข้อมูลด้านงานในสถานประกอบการ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพอิสระในชุมชน และการกระจายข้อมูลผ่านสื่อทุกรูปแบบ

3. การส่งเสริมการฝึกอาชีพคนพิการโดยชุมชนและเครือข่ายองค์กรคนพิการในระดับจังหวัด เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือหรือส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

4. การจัดทำโครงการรณรงค์ให้สถานประกอบการจ้างคนพิการเข้าทำงาน รวมทั้งการให้ข้อมูลต่างๆ ที่ถูกต้องแก่สถานประกอบการ

5. การผลักดันร่างพระราชบัญญัติสถาบันแรงงานคนพิการแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการแรงงานและสวัสดิการสังคม สภาผู้แทนราษฎร ในรัฐบาลชุดที่แล้ว กับองค์กรของคนพิการ ร่วมกันยกร่างขึ้น และมีการจัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นจากคนพิการ และตัวแทนหน่วยงานทั้งในส่วนของการทรงงานและสวัสดิการสังคมและเครือข่ายทั่วประเทศ โดยสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้ การจัดระบบและกระบวนการฝึกอาชีพคนพิการ ในหน่วยงานของการทรงงานและสวัสดิการสังคม ในโครงสร้างองค์กรที่เรียกว่า สถาบันแรงงานคนพิการแห่งชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ บทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาองค์ความรู้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การพัฒนาและเพิ่มโอกาสในการมีงานทำของคนพิการ การส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของคนพิการ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนพัฒนาแรงงานคนพิการขึ้น เพื่อนำเงินกองทุนมาใช้ในกิจกรรมส่งเสริมอาชีพคนพิการ รวมทั้งการปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ และการจ้างงานด้วย

การส่งเสริมการฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือของคนพิการถือได้ว่าเป็นการจัดการทางอาชีวศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะ มีฝีมือที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ตลอดจนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 7 ก็ให้ความสำคัญกับการอาชีวศึกษาไม่น้อยไปกว่าการศึกษาประเภทอื่นๆ โดยกำหนดว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งให้เกิด **ความสามารถในการประกอบอาชีพ** (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ในปัจจุบันได้มีหน่วยงานๆ ที่ดำเนินการส่งเสริมการฝึกอาชีพให้กับคนพิการเพื่อให้คนพิการสามารถนำความรู้และทักษะอาชีพที่ได้จากการฝึกฝนไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ หน่วยงานเหล่านั้นได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมอาชีวศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน สมาคมคนพิการ และองค์กรเอกชนต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2542)

ดังนั้นการสนับสนุนการฝึกวิชาชีพหรือการจัดอาชีวศึกษาให้กับผู้พิการเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สามารถประกอบอาชีพที่ตนเองถนัดและก่อให้เกิดรายได้ จะทำให้ผู้พิการสามารถเลี้ยงชีพตนเองได้และรู้สึกว่าชีวิตของตนเองมีคุณค่า นอกจากนี้ยังทำให้ไม่เป็นภาระต่อหน่วยราชการต้องคอยช่วยเหลือและสงเคราะห์ตลอดเวลา จากการตรวจสอบวรรณกรรมเกี่ยวกับคนพิการพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมกับการฝึกวิชาชีพของคนพิการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวิจัยเกี่ยวกับคนพิการของประเทศไทยในขณะนี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ซึ่งอติปัทย์ และ เสถียร (2542: 4) กล่าวว่าสาเหตุหนึ่งของการขาดข้อมูลสำคัญในการวางแผนการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการได้รับประโยชน์สูงสุด หากจะนำผลการวิจัยเกี่ยวกับคนพิการของต่างประเทศมาใช้ในการวางแผนในประเทศไทยก็คงจะไม่เหมาะสมกับคนพิการในประเทศไทยเนื่องจากมีความแตกต่างด้านสังคม วัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการฝึกวิชาชีพประเภทงานทักษะ ฝีมือที่เหมาะสมกับคนพิการทางกายในประเทศไทย ซึ่งผู้พิการประเภทดังกล่าวมีจำนวนมากที่สุดของคนพิการทั่วประเทศ ประกอบด้วยผู้พิการตั้งแต่กำเนิดและผู้พิการเนื่องจากอุบัติเหตุ ผู้พิการเหล่านี้ยังมีสมรรถภาพร่างกายที่ดีอยู่และสามารถพัฒนาทักษะวิชาชีพได้ง่ายกว่าผู้พิการกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความพิการเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิชาชีพประเภทงานทักษะฝีมือที่เหมาะสมกับคนพิการทางกายแต่ละลักษณะ ได้แก่ แขนพิการข้างเดียว ขาพิการข้างเดียว ขาพิการทั้งสองข้าง แขนขาพิการอย่างละข้าง และขาพิการสองข้างแขนพิการข้างเดียว
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการฝึกวิชาชีพประเภทงานทักษะฝีมือที่เหมาะสมกับคนพิการทางกาย โดยประมวลจากหลักทฤษฎี ความคิดเห็นของผู้สอนคนพิการ และความคิดเห็นของคนพิการกลุ่มเป้าหมาย
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกวิชาชีพประเภทงานทักษะฝีมือที่เหมาะสมกับคนพิการทางกายและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้มีบทบาทด้านการฝึกอาชีพคนพิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้มุ่งหวังเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. ได้รูปแบบการฝึกวิชาชีพที่เป็นแบบแผนหรือโครงสร้างการฝึกทักษะวิชาชีพสำหรับหน่วยงาน องค์กร ศูนย์ที่มีการฝึกวิชาชีพให้คนพิการทางกาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการฝึกวิชาชีพให้คนพิการมากที่สุด เพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมการฝึกอาชีพคนพิการเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และสนองตอบพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลัก การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างอาชีพ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำข้อค้นพบไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน และจัดระบบการฝึกวิชาชีพให้สอดคล้องเหมาะสมกับวิชาชีพและประเภทความพิการของคนพิการทางกายที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพ
3. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการต่าง ๆ สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนและการฝึกวิชาชีพ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของสถานที่ฝึกวิชาชีพ เพื่อเป็นการนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของศูนย์ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งค้นหารูปแบบการฝึกวิชาชีพประเภทงานทักษะฝีมือที่เป็นมาตรฐานกลาง โดยรูปแบบดังกล่าวได้มาจากการสังเคราะห์จากหลักทฤษฎี จากความคิดเห็นของผู้สอนคนพิการ ความคิดเห็นของคนพิการกลุ่มเป้าหมาย และผ่านการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม ได้แก่

1. คนพิการทางกายที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพ และอาจารย์ผู้สอนในหน่วยงานและองค์กรที่ปฏิบัติงานด้านคนพิการทางกาย ในทำเนียบหน่วยงานฝึกอาชีพคนพิการของสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีทั้งหมด 12 หน่วยงาน ดังนี้ สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กรมประชาสงเคราะห์เดิม) 8 หน่วยงาน สำนักงานประกันสังคม องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก มูลนิธิส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ และโรงเรียนอาชีวพระมหาไถ่ พัทยา
2. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการฝึกวิชาชีพ และด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ของคนพิการ ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับทางวิชาการด้านคนพิการของประเทศไทย

นิยามศัพท์

คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ คนที่มีความผิดปกติของลักษณะทั่วไปของร่างกาย การเคลื่อนไหวมือหรือแขน การเคลื่อนไหวขาหรือลำตัว ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักประจำวันหรือดำรงชีวิตในสังคมเยี่ยงคนปกติได้ (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2543: 1) ซึ่งพิการทางกายที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คนพิการที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ แขนพิการข้างเดียว, ขาพิการข้างเดียว, ขาพิการทั้งสองข้าง, แขนขาพิการอย่างละข้าง และขาพิการสองข้างแขนพิการข้างเดียว

คนพิการทางกายที่สามารถฝึกอาชีพได้ หมายถึง กลุ่มคนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหวที่มีความสามารถที่จะศึกษาเล่าเรียนและรับการฝึกประกอบอาชีพได้ โดยต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถอยู่ในระดับที่ 4 ถึงระดับที่ 5 คือสามารถช่วยเหลือตนเองในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย โดยเฉพาะการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติด้านอาชีพที่ตนเองมีความสนใจ มีความถนัด และต้องการนำไปใช้ประกอบอาชีพได้

รูปแบบการฝึกวิชาชีพ หมายถึง แบบแผนหรือโครงสร้างของการฝึกทักษะวิชาชีพ สำหรับคนพิการที่มีจุดประสงค์ให้เป็นแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดฝึกวิชาชีพให้กับคนพิการประเภทต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยหลักการ บริบท กระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพ และการประเมินผล

ทักษะวิชาชีพ หมายถึง งานที่ต้องอาศัยทักษะทางวิชาชีพอันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะฝีมือ (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2545: 12) ซึ่งประกอบด้วย

- 1) ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม (สาขาช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า และช่างอิเล็กทรอนิกส์)
- 2) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม (สาขาคอมพิวเตอร์)
- 3) ประเภทวิชาคหกรรม (สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย)
- 4) ประเภทวิชาศิลปกรรม (สาขาหัตถกรรมและการฝีมือ)